

Statsforfatningsrett

-

2.forelesning

Den lovgivende statsmakt

Stortinget – funksjoner og kompetanse

JUS 2111 Høsten 2018

Inger-Johanne Sand, IOR/UiO

Den lovgivende statsmakt – Stortinget – oversikt

- I. Introduksjon og oversikt
- II. Valg til Stortinget
- III. Stortingsvervet
- IV. Stortingets myndighet
- V. Stortingets organisering
- VI. Lovbehandlingen
- VII. Stortingets kontroll med regjering og forvaltning
- VIII. Stortingets instruksjonsmyndighet
- IX. Stortingets kompetanse til å endre Grunnloven
- X. Sentrale verdier og definisjoner

I. Introduksjon :

- Det samlede statsstyre: lovgivende, utøvende og dømmende myndighet,
- Den lovgivende myndighet er lagt til Stortinget som er det folkevalgte organ, - valgt av norske statsborgere over 18 år,
- Stortingets kompetanser - § 75:
- Lovgivende, beskattende, bevilgende myndighet,
- Inngåelse av traktater med særlig viktighet, eller lovs rang,
- Endre Grunnloven med 2/3 flertall,
- Kontroll med den offentlige forvaltning,
- Stortinget har det øverste ansvar for å styre landet, Stortingspresidenten er landets fremste representant og leder,
- Parlamentarisme: Regjeringen utgår fra de partier på Stortinget som et flertall der har tillit til,

Den lovgivende og folkevalgte makt – Stortinget:

- Stortinget er valgt av folket i frie, representative valg,
- 169 repr., hvert 4.år, Grl. § 57,
- med bruk av lister fra politiske partier, valgloven,
- stemmerett for alle statsborgere over 18 år, § 50
- Stortinget er det fremste uttrykk for demokrati og folkestyre,
- Stortinget har den lovgivende, beskattende og bevilgende myndighet,
- Men arbeider normalt basert på forslag fra regjeringen i proposisjoner,

Stortingets organisering:

- Hver representant har et ansvar som medlem av Stortinget,
- Etter hvert valg velges Stortingspresidenten og fem visepresidenter, - til sammen utgjør de Presidentskapet som leder Stortingets arbeid og fordeler sakene til komiteene,
- Partigruppene har hver sine sekretariater
- Stortingets forretningsorden, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Stortingets-forretningsorden/>;
- Stortinget arbeider i ulike fagkomiteer, (12)
- Møtene i Stortinget er åpne, men komitémøtene er lukkete,
- Det kan organiseres åpne høringer i komiteene,
- Kontroll- og konstitusjonskomiteen har en viktig funksjon i Stortingets kontroll med regjeringen,

• Folkesuverenitet - Maktfordeling - Rettsstat :

- Verdier, hensyn : **Demokrati, legalitet, ansvar, maktfordeling, kontroll**

• **Funksjon** : **Den lovgivende makt** (gi lover, bevilge, skatt)

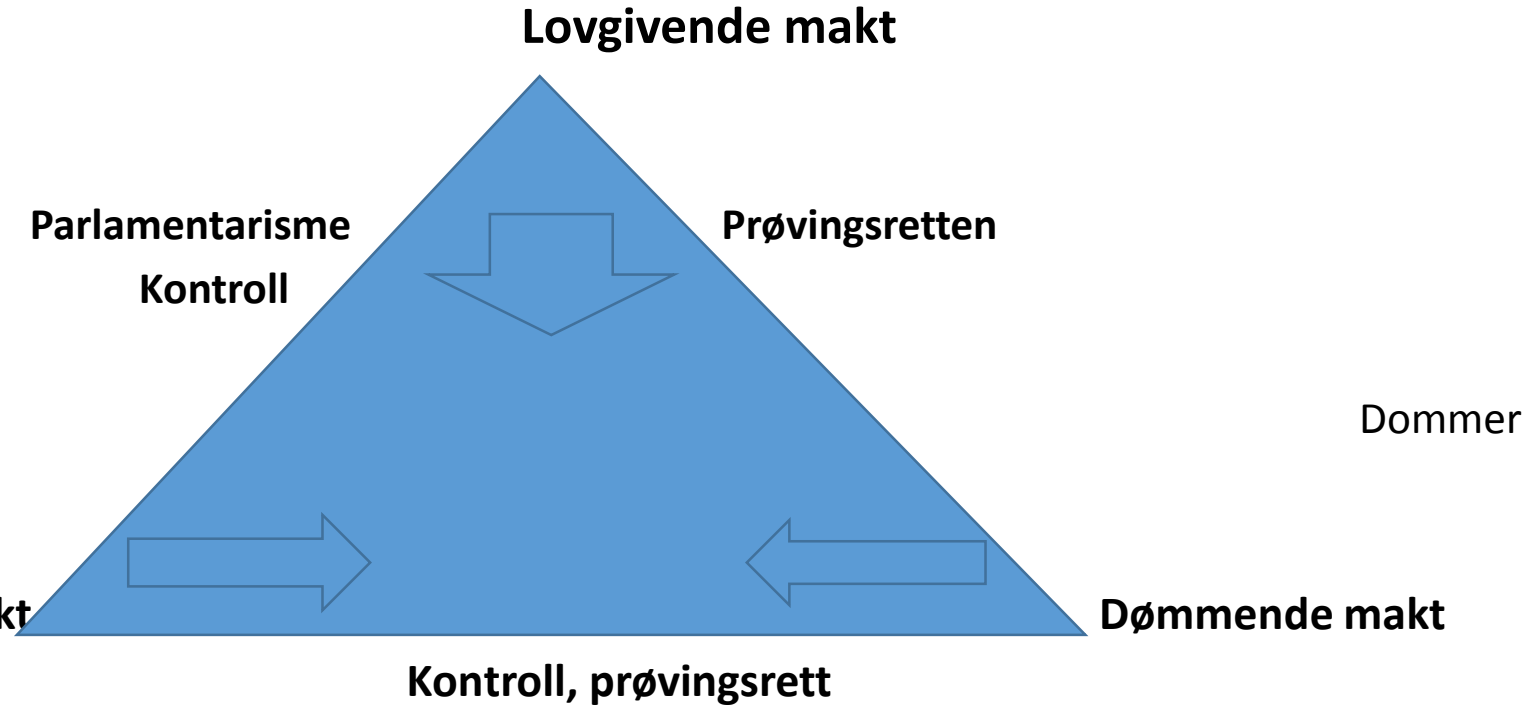
• Institusjon : **Stortinget § 75** (lovgiver)(folkevalgt)

• **Virkemidler:**

- Lovgiver
- Budsjett, skatt
- Mistillit
- *Kontroll*

- Lovforslag
- Budsjettforslag
- Kabinettsp.m.

• **Funksjon** : **Utøvende makt**

Den utøvende makt, §§ 3, 12

- **Kongen i statsråd/Regjering**
- (effektivitet, demokrati, ansvar)
- (forberede, iverksette)
- (utrede, forvaltningsvedtak)

Den dømmende makt

Høyesterett, §88

- (legalitet, rettssikkerhet, uavhengighet)
- (garantere rettssikkerhet)
- (avsi dom, løse rettstvister)

Oversikt over forholdet mellom Stortinget og den utøvende statsmakt:

- Regjeringen utgår fra de partier på Stortinget som et flertall der har mener bør danne regjering,
- Regjeringen foreslår lover, utredninger og budsjett i form av proposisjoner og meldinger til Stortinget,
- Komiteene arbeider med forslagene, og fremmer komitéinnstillinger med forslag til vedtak,
- Stortinget fatter de endelige vedtak,
- Kongen signerer, statsministeren kontrasignerer lov-vedtak, § 78,
- Regjeringen har opplysningsplikt og må gi alle opplysninger som er nødvendige for behandlingen av en sak, og de må ikke være uriktige,
- Stortinget kan vedta mistillit mot regjeringen som da får en plikt til å gå av,
- Stortinget har ansvar for å kontrollere regjeringens arbeid: - gjennomgang av forslag, - høringer og spørretimer, - Riksrevisjon og Sivilombudsmann,

Sentrale verdier for den lovgivende statsmakt:

- demokrati, - folkesuverenitet, - Grl. §§ 1,2, kap.C § 49 flg, § 75
- parlamentarisme – Stortingets kontroll av utøvende statsmakt, § 15
- legalitetsprinsippet, § 113
- menneskerettigheter, § kap.E
- rettssikkerhet ved lovgivning, §§ 94 – 98, 113
- maktfordeling – kontroll av regjering og forvaltning,
- ansvar,
- åpenhet og offentlighet,
- effektivitet,
- legitimitet,
- internasjonalt samarbeid, § 26

II. Valg til Stortinget

Grl. § 49 – Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget

- Hemmelige og frie valg
- Stemmeberettigete er norske statsborgere som har fylt 18 år, i folkeregisteret,
- Valg hvert 4.år – i begynnelsen av september, § 54
- Det velges 169 representanter til Stortinget, §§ 57 og 59,
- Fylkene er valgdistrikter, (fra 19 til 5 repr pr distrikt)
- Registrerte politiske partier kan stille liste i de valgdistrikt de ønsker,
- Partiene avholder selv valg for hvem som skal stå på sine lister,

- **NB: retten til lokalt selvstyre** – kommunevalg – er nå sikret i Grl. § 49 annet ledd,

Stortingsvalg:

- **Det velges 169 representanter til Stortinget, §§ 57 og 59,**
 - **150 distriktsrepresentanter fra 19 valgdistrikter (fylkene),**
 - (antall fylker er under endring),
 - antall repr fra hvert valgdistrikt avhenger av folketall og territoriell størrelse (5 til 19 repr), § 57
 - Distriktsrepresentantene fordeles etter forholdstall, - stemmetallet for hvert parti i et distrikt deles på 1,4; 3; 5; 7; (§ 59 andre ledd)
 - **19 utjevningsmandater** – 1 repr for hvert distrikt,
 - 4% sperregrense for hvert parti for å få utjevningsmandat,
 - Utjevningsmandatene - korrigerer fordelingen av representanter til partiene på landsbasis slik at den blir mer i samsvar med valgresultatet,
- **Valgloven av 28.juni 2002 og partiloven 17.juni 2005, supplerer Grunnloven**

Valgloven 28.juni 2002, og partiloven 17.juni 2005 :

- Valgene avholdes i hver kommune, - man stemmer der man er folkerregisterført,
- Listene til Stortingsvalg er organisert på fylkesbasis (fylkene er valgdistrikt),
- (Ved kommunestyrevalg er det kommunebaserte lister,)
- Politiske partier som er registrerte i partiregisteret (partiloven), kan stille lister til Stortingsvalg,
- Politiske partier kan søke om å bli registrerte i partiregisteret for å kunne delta ved valgene, (valgloven kap.6, og partiloven, særlig § 3 om vilkår for registrering),
Et nytt parti må ha minst 5000 underskrifter fra stemmeberettigete,
- Listeforslag fra det enkelte parti sendes til valgorganene i valgdistriktet/fylket som godkjenner etter valgloven kap.6,

Partienes representantfordeling etter valget 2017 :

Parti	Storting
<u>Arbeiderpartiet</u>	49
<u>Høyre</u>	45
<u>Fremskrittspartiet</u>	27
<u>Kristelig Folkeparti</u>	8
<u>Senterpartiet</u>	19
<u>Venstre</u>	8
<u>Sosialistisk Venstreparti</u>	11
<u>Miljøpartiet De Grønne</u>	1
<u>Rødt</u>	1
	169

III. Stortingsvervet

- **Plikten til å motta valg,**

Grl. § 63: enhver er pliktig til å motta valg til Stortinget,

- med mindre man velges utenfor den krets der man bor, har møtt på alle storting etter forrige valg, eller er medlem av et annet parti,

Plikten til å møte på Stortinget i hele perioden, - man kan søke om permisjon, men det behandles svært restriktivt,

- **Stortingsrepresentanter kan utnevnes til statsråder,** men møter da ikke som stortingsrepresentanter,

- **Retten til å være representant** når man er valgt: - det er en personlig rett selv om man melder seg ut av det parti man er valgt inn for,

- **Ansvarsfriheten (rettslig)** under Stortingets diskusjoner, § 66

IV. Stortingets kompetanser som statlig myndighet, § 75 :

- Gi lover,
- Pålegge skatter og avgifter
- Bevilge det som er nødvendig for statens utgifter,
- Ta opp lån på rikets kreditt, ha oppsyn med rikets pengevesen,
- La seg forelegge statsrådets protokoller, og de forbund og traktater Kongen har inngått på statens vegne,
- Utnevne fem revisorer for å gjennomse statens regnskaper (Riksrevisjonen),
- Utnevne en person som Stortingets ombudsmann for forvaltningen, og som skal føre kontroll med forvaltningen, og sikre at det ikke utøves urett mot borgerne,
- Gi regler om statsborgerskap,

V. Nærmere om Stortingets organisering :

- **Grl. § 73:** Stortinget utnevner en president og 5 visepresidenter, de er presidentskapet som leder Stortinget,
- **Forretningsordenen** gir regler om Stortingets organisering i komiteer,
- Partigruppene, med sekretariater,
- Stortinget konstituerer seg etter hvert valg,
- Fullmaktskomiteen godkjenner valget,
- Valgkomiteen fordeler de ulike verv til presidentskap og fagkomiteer,

- Arbeidet med lov- og budsjettforslag fra regjeringen, og med stortingsmeldinger og andre saker skjer i fagkomitéene (12),
- Hver komite velger en leder og to nesteledere,
- Kontroll- og konstitusjonskomitéen, §§14 og 15,
- Den utvidete utenriks- og forsvarskomiteen, §16
- Europa-utvalget, § 17,
- Komité-høringer, for åpne dører, eller lukkete, § 26
- Særskilte granskingskommisjoner,

Hva er Stortingets forretningsorden?

- <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Stortingets-forretningsorden/>;
- Plenarvedtak av Stortinget om organiseringen av det,
- Presidentskapet som ledelse,
- Komiteer – 12 ulike politiske områder, forbereder sakene,
- Arbeidsordning, innkalling og avvikling av Stortingets ulike møter i komiteene og på Stortinget, og av debatter og avstemninger,
- Interpellasjoner og spørsmål,

Stortingets komiteer

- Stortingets komiteer varierer i størrelse, og har fra 11 til 18 medlemmer. Komiteen velger selv en leder og første og annen nestleder. Alle komiteer har minst én fast komitésekretær som er ansatt av Stortinget. Komitésekretærene har også et støtteapparat i administrasjonen.
- Komiteene i Stortinget er for tiden (kan endres løpende):
- [Arbeids- og sosialkomiteen](#)
[Energi- og miljøkomiteen](#)
[Familie- og kulturkomiteen](#)
[Finanskomiteen](#)
[Helse- og omsorgskomiteen](#)
[Justiskomiteen](#)
[Kommunal- og forvaltningskomiteen](#)
[Kontroll- og konstitusjonkomiteen](#)
[Næringskomiteen](#)
[Transport- og kommunikasjonskomiteen](#)
[Utdannings- og forskningskomiteen](#)
[Utenriks- og forsvarskomiteen](#)

Komiteenes arbeid:

- Hver komite har et spesifikt fagområde som langt på vei svarer til departementenes,
- Hver komite har leder, og første og andre nestleder,
- Presidentskapet fordeler sakene,
- Hver sak har en saksordfører,
- Komitemøtene er normalt lukkete.
- Det kan inviteres eksperter utenfra og fra departementene, men da alltid via statsråden.
- Komiteene kan avholde åpne og lukkete høringer,
- Komiteene fremmer innstillinger og forslag til vedtak, særlig i lov- og budsjett-saker,

- Når komiteene har lagt fram sine innstillinger til vedtak, avholdes debatter på Stortinget i plenum.
- Saksordføreren holder normalt første innlegg.
- Stortingsbehandlingene er åpne for publikum (på galleriet)

VI. Regjeringens og Stortingets lovbehandling :

- Politiske og administrative forberedelser i departement og regjering,
- Eventuelt oppnevning av utrednings- eller lov-utvalg,
- Deres utredning og lovforslag kan publiseres som en NOU – Norsk offentlig utredning,
- Forslagene som er fremmet sendes på **høring** til departementenes lister med relevante organisasjoner,
- **Departementet** utarbeider normalt forslag til lov, som fremmes i regjeringen, og av **regjeringen** overfor **Stortinget**, i en *proposisjon*,
- Stortingsrepr. kan selv utarbeide forslag til lover, /(*Dok 8*)
- **Stortingets** behandling: - proposisjoner og lovforslag fordeles til en av komiteene på Stortinget,

- **Stortingets** behandling: - proposisjoner og lovforslag fordeles til en av fagkomiteene på Stortinget,
- Det kan skje saksforberedelser i partigruppene.
- Komité-behandling med oppnevning av saksordførere, diskusjoner, eventuelle høringer, og komitéinnstilling med lovforslag til Stortinget,
- Debatt i Stortinget, med vedtak som bifaller eller forkaster,
- Dersom det bifalles, er det ny behandling etter minst tre dager, og vedtak som bifaller eller forkaster, Gr.l.§ 76,
- Når forslaget to ganger er bifalt, sendes det til Kongen for sanksjon, med kontrasignatur av statsminister, § 77,78

Hvem gjør hva

Publikasjoner og dokumenter

Regjeringen initierer saker. Ofte oppnevnes et spesielt utvalg til å utrede en sak.

NOU
Norges offentlige utredninger.

Departementene behandler saken. Det utarbeides en proposisjon eller en melding til Stortinget.

Proposisjon til Stortinget (Prop. x S)

Regjeringens forslag til stortingsvedtak.

Proposisjon til Stortinget (Prop. x L)

Regjeringens forslag til lovvedtak.

Regjeringen behandler saken i statsråd og fremmer proposisjonen eller meldingen til Stortinget.

Proposisjon til Stortinget (Prop. x LS)

Regjeringens forslag til lovvedtak og stortingsvedtak i samme proposisjon.

Melding til Stortinget (Meld. St. x)

Rapport om arbeid som er gjort på et spesielt felt, eller drøfting av framtidig politikk.

Storingsrepresentant fremmer representantforslag.

Stortinget sender saker til komité.

Representantforslag (Representantforslag x S, x L eller x LS).

Forslag fremsatt av medlem av Stortinget.

Komiteen avgir innstilling.

Innstilling til Stortinget (Innst. X S)

Komiteens anmerkninger og forslag til vedtak i Stortinget.

Stortinget får innstilling til behandling.

Innstilling til Stortinget (lovvedtak) (Innst. X L)

Komiteens anmerkninger og forslag til lovvedtak i Stortinget.

- **Hva er en lov – legalitetsprinsippet:**
- **Formell lov vs. lov i materiell forstand,**
- Gr.l. § 75 a – å gi lover, å pålegge skatter,
- Lover er vedtak av **generell** karakter, gjelder for alle, slik loven er presisert,
- Og som er av inngripende eller normerende karakter,
- Avgrensning: lover skal ikke angå særlige personer, og lover skal ikke være rent deskriptive,
- **Legalitetsprinsippet:** - *inngrep i individenes rettssfære* må ha hjemmel i lov, jfr.§96, 113
- **Rettigheter** som gjelder alle borgere, gis i lovs form.
- **Generelle privatrettslige normer** som skal gjelde uten kontrakt.
- **Lex superior** prinsippet: - Grunnlov, - lov, - forskrift,

Delegasjon – hva kan lovgiver delegere?

- Lover inneholder ofte delegasjonsbestemmelser til regjering eller departement om å gi nærmere bestemmelser på angitte områder av loven,
- Slike bestemmelser vil være forskrifter som må inneholde bestemmelser innenfor rammene av lovene, og som har rang under lovene,
- Delegasjoner til andre enn regjering og departement må angis spesifikt,
- Hovedinnholdet i et **inngrep** må ha hjemmel i lov, og ikke bare i forskrift. Straff i for av fengsel må alltid ha lovhjemmel,

- **Skattevedtakene:** - skattesatser i plenarvedtak, - regler ellers i lovene,
- **Bevilgningsvedtak:** - til departementene som fordeler videre, men med angivelse av konkrete mottakere (universitet, museer, helseforetak mv)
- **Grunnlovsvedtak,**
- Andre vedtak i plenum,
- Andre grunnlag for vedtak: - eiendomsrett, - instruksjons-myndighet i staten, - nødrett,

VII. Stortingets kontroll med regjering og forvaltning

- **Stortingets kontroll gjennom arbeidet med sakene:**
- Stortingets, komiteenes og representantenes arbeid med de sakene som regjeringen legger frem, er den viktigste delen av Stortingets kontroll med regjeringen,
- Stortinget kan vedta, foreslå endringer i eller forkaste regjeringens forslag,
- Komiteene kan be om flere opplysninger og nye utredninger før de tar endelig stilling til det som er lagt fram,
- Komiteene kan kontrollere regjeringens informasjoner ved selv å avholde høringer, innhente andre informasjoner, stille spørsmål til statsrådene mv,

- **Stortingets anmodningsvedtak overfor regjeringen:**
- Anmodningsvedtak er vedtak fattet i Stortinget som formuleres slik:
«Stortinget ber regjeringen ...»
- Representanter eller komiteer kan reise forslag om anmodningsvedtak overfor regjeringen med henblikk på å innhente nye opplysninger, utrede nye saker eller fremme nye lov- eller budsjettforslag,
- **Spørsmål og interpellasjoner:**
- Stortingets spørretime:
 - - muntlig spontanspørretime,
 - - ordinær spørretime – med på forhånd innleverte spørsmål,
- Interpellasjoner,
- **Statsrådene kan** - bes om å komme til komiteene for å svare på spørsmål,
 - - embetsverket kan også bli sendt til komiteene for å svare på faglige spørsmål, men alltid via statsrådets aksept,

Kontroll- og konstitusjonskomitéen :

Oppgaver:

- Forretningsordenen § 14 pkt.8:
- Grunnlovssaker,
- Valglovgivning
- **Saker om Stortingets kontroll med forvaltningen, § 15 første ledd**
- **Saker der Stortinget skal ta stilling til hvorvidt konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende,**

- **Komiteen skal også gjennomgå og gi innstilling til Stortinget om:**
- a) statsrådets protokoller mv.,
- b) regjeringens årlige melding om oppfølgingen av stortingsvedtak,
- c) dokumenter fra Riksrevisjonen,
- d) meldinger fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen,
- e) meldinger fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste, mv
- f) rapporter om Stortingets ansvarskommisjon, og granskningskommisjoner,

- Forretningsordenen § 15:
- En tredjedel av medlemmene i kontroll- og konstitusjonskomiteen kan beslutte at komiteen skal anmode en statsråd om å fremskaffe ønskete opplysninger om forhold som omfattes av Stortingets kontroll med forvaltningen.
- En tredjedel av komiteens medlemmer kan deretter beslutte at komiteen skal ta en sak om slik kontroll opp til behandling, og selv foreta ytterligere undersøkelser.
- En tredjedel av medlemmene i kontroll- og konstitusjonskomiteen kan kreve at komiteen av eget tiltak skal ta en sak om eventuelt konstitusjonelt ansvar opp til behandling...

Kontroll- og konstitusjonskomiteens kontroll av regjering og forvaltning:

- bruk av muntlige høringer som er offentlige,
- riktig iverksettelse av Stortingets vedtak, se bestemmelsene om den utøvende makt, (eksempel: asylbarn-saken, 2014)
- er opplysningsplikten overfor Stortinget ivaretatt? jfr § 82, (også asylbarn-saken)
- er lover og regler fulgt? (Justisdept.s video)
- overordnet kontroll av større sektorer (22.juli-kommisjonens rapport)

Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget, § 82:

- Regjeringen har en plikt til å gi alle opplysninger som er nødvendige for å behandle saker som den fremlegger.
- Statsrådene må ikke legge frem villedende eller uriktige opplysninger.

- **Eksterne kontrollorganer (for Stortinget) :**
- Riksrevisjonen
- Ombudsmann for forvaltningen
- Forsvarets ombudsmann
- EOS-utvalget (etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene)

- **Kontroll av Stortinget:**
- Riksretten

VIII. Stortingets instruksjonsmyndighet i forhold til regjeringen,

- - Stortinget kan fatte vedtak i plenum, som vil binde regjeringen, jfr. adgangen til å vedta et mistillitsforslag,
- - begrensning: prerogativene – hvor langt strekker de seg?
- - §§ 12, 17, 20, 21, 22 – klart utenfor Stortingets rekkevidde, samt alle person-utnevnelser, - §§ 18 og 19 delvis,
- - Vil andre plenar-vedtak være rettslig eller bare politisk bindende?
- - Komiteene kan sende tilbake lovforslag og be regjering utrede mer,
- - regjeringen vil normalt følge opp dette,
- - må sees i sammenheng med Stortingets kontroll av regjeringen,
- Eksempel til diskusjon: - oppnevning av kommisjon etter 22.juli, og oppfølging av denne,
- **Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget, Gr.I. §82,**
- - opplysninger som er nødvendige for behandlingen av saker som framlegges,
- - det må ikke framlegges uriktige eller villedende opplysninger,

IX. Stortingets kompetanse til å endre Grunnloven:

- **Grunnlovens § 121 :**
- - forslag fremmes på første, andre eller tredje storting etter et valg,
- - første, andre eller tredje storting etter neste valg behandler forslaget og fatter vedtak,
- - med minst to-tredjedels flertall,
- - ikke i strid med Grunnlovens prinsipper og ånd,

- **§ 115 : overføring av myndighet som statsmaktene har etter Grunnloven, til en internasjonal organisasjon, - på saklig avgrenset område, og for internasjonal fred, sikkerhet, rettsorden,**

X. Folkesuverenitet – demokrati – definisjoner

- **Hva vil det si? Hva skal til for at en stat kan sies å være demokratisk?**
- - forholdet mellom individenes frihet og felles styring,
- **Representativt demokrati** : - demokratisk fordeling av representanter, - like muligheter, - demokratisk utfoldelse,
- **Konstitusjonelt demokrati** : - demokratiet må være forankret i konstitusjonelle regler, - kontroll av flertallsstyre,
- **Ulike demokrati-idealene som kan utfylle hverandre:**
- - **liberalt demokrati**, (liberale rettigheter og opptelling av stemmer)
- - **demokrati som demokratiske prosesser**, (deltakelse og prosess)
- - **deliberativt demokrati**, (diskuterende, sannhetssøkende, rasjonelt)
- **Maktfordeling** som del av demokrati, eller motsetning,
- **Ansvar og kontroll** – politisk demokratisk og konstitusjonelt, - sikre iverksettelse,
- **Folke-avstemninger**: - spredning av demokrati.

- **Forholdet mellom demokrati, konstitusjon og individuelle rettigheter:**
- - folkesuverenitet, flertallsstyre,
- - grunnleggende frihetsrettigheter for borgerne,
- - **lik rett** til å delta i folkestyret, - for statsborgere,
- - **fordeling** av representanter,
- - **konstitusjon** som ramme for demokrati og mindretalls-beskyttelse, - behov for stabilitet,
- - **demokrati/flertallsstyre vs. individuelle rettigheter**,
- - gjensidig avhengige hensyn/prinsipper eller motsetninger ?
- - hensynet til legitimitet,
- - kravet til det ideelle demokrati, vs. behovet for handlekraftige organer,
- - balansen mellom stabilitet og endringsmulighet,
- **Hvilke aspekter ved demokratiet kan sikres gjennom Grunnlov og lov, og hva må sikres politisk og samfunnsmessig?**

- **Hva er betingelsene for demokratiske valg og beslutningsprosesser for lovgivning?**
- - grunnleggende frihet for individene, herunder, ytrings- og organisasjonsfrihet, og organisering av politiske partier,
- - lik rett til å delta i valg for alle, § 50, stemmerett,
- - frie og åpne valg, - i en åpen offentlighet,
- - regulære valg, (med faste mellomrom)
- - åpent sivilsamfunn med presse- og mediefrihet,
- - demokratisk fordeling av stemmer på representanter,
- - åpen, offentlig forberedelse av lover,
- - dokumentoffentlighet,
- - offentlige debatter, på Stortinget,
- - flertallsavgjørelser,

- **Noen *utviklingstrekk* i forholdet mellom de øverste statsmaktene – *over tid* :**
- - maktfordeling, - kontroll og balanse,
- - utvidelser av stemmeretten, - politiske partier,
- - parlamentarisme, og folkestyre,
- (- økonomiske kriser, og krig,)
- (- arbeidslivets organisasjoner,)
- - den utøvende statsmakts økende makt,
(- offentlig forvaltning, - ekspertvelde,)
- - menneskerettigheter, rettsliggjøring,
- - internasjonalisering, EØS-avtalen,
- - folkestyre, - den utøvende statsmakt stilles til ansvar,